

Capitū. xxx.

pastor mōz h̄ pastorū seruus eris. Sed a illoz
furtis fraudibz; a dolis necesse ē credas. nūc
pecora mortua afferent. nunc a feris omesta.
nūc in precipitiū dedita. sed a quotidie noua
rumoresq; adducunt ex quibz; dolorē mestitiā
q; accipies. Neq; eoz fraudes vitare valebis.
ut recte de eis dicat p̄pha. omnes pastores p̄
uauicati sūt. Et itez pastores suos pascit v̄t?
vici; auaritiē. Cōtra quos alibi scribit̄. Vt pa
storibz; quā dilacerant gregē suū. Adde aialia
ipsa que tātope alis atq; custodis; multis pi
culis sūt exposita. que tā crebra sūt. ut plerū
q; totū gregē exhauriāt. Vt paucis igit̄ aga
mus vtilitas incerta est. certa sollicitudo. dubi
um lucrū. manifesta picula.

Capitulū tricesimūprimū de sexta arte
mechamēca vici; theatrica a ludis. et de
p̄tibz; subalēnatis. a de diuersitate oim
ludoz a de illoz vtilitate dānis a picul.

Theatrica vero ars ludos respicit. di
cta a theatro vbi populus oueniebat
Hec vero vite formula tolerāda est z;
si ludis homines ad eū finez; vtitur; quibz; in
stituti sunt. Teste em̄ p̄ho p̄pter publicā leti
tiam hoies a prauis cupiditatibz; a a nociuis

liber primus

voluptatibus retrahuntur ut supra tetigimus.
Conferunt demique ludi ad recreationem humani
corporis ut vigorosius laboribus et utilibus
artibus vacare possint. **L**udus enim moderatus
teste pho cibus est animi. **N**am inquit **Sene**
ca **S**ocrates ludere cum pueris non erutescebat
Et **C**atho larabat animis curis paucis fatigatum.
Idcirco legum conditores festos instituerunt
dies ut ad hilaritatem publice homines cogerent
tanquam necessarium laboribus interponentes tempa
mentum. **V**erum plurime sunt huius artis in
moditates. vanitates. miserie atque pericula. **I**n
primis igitur considerandum est. quod ut mihi satis vide
tur et apud catholicos theatrica ars mime po
nenda nec noivanda precipi. **N**am ut inquit **I**lido
rus. spectacula crudelitatis. inspectiones sunt va
nitatis. quae non solum hominum vitis. sed demonum iussu
omnibus instituta sunt. primum nihil debet esse christia
no cum circensi insania. quae dicitur theatrica. nec cum
amphitheatrica crudelitate. cum atrocitate are
ne. cum luxuria ludi. **D**eum enim negat qui talia pre
sumit. **Q**uinimo fidei christiane prevaricator effi
citur qui id denuo appetit quod in baptismo iam
preterea renunciat id est diabolo et opibus eius
Lutius silla ut inquit **S**eneca. primus in circo
leones solutos dedit **P**ompeius primus ele
phantas posuit ad spectacula. nec tamen omen

Cap. xxxi.

dantur bonā tē egisse: nisi bonū fuit more no
uo p̄dere hoies. vnde subdit **Seneca** sanctius
foret ista in obliuione: ire. **Pretēa** cōsiderent
frequētatores ludoz. q̄ teste **Crisostomo** sup
illo verbo: sedit popul⁹ comedere et bibē et fur
erit ludē. De⁹ non dat ludere: s̄ lugere. s̄ dia
bolus dat ludere ne lugeam⁹. et dū ludim⁹ il
ludimur. **Adde**. q̄ ludus nō caret illusione. a
qua nomen accipit. **Vñ** sara vidit ismaelem
ludentē cū ysaac. in quo ludo ut inquit **Aug⁹**.
vidit illusiōez. que significabat deceptōez. pre
terea demones delectātur in ludis vanis: q̄
vidēt homines eis libēter intēdere et a via v̄tu
tis deuiare. **Vnde** in somno fuit a demonib⁹ di
ctū cuidā romano. ut ludi in vrbe instaurarēt
tur s̄m **Aug⁹**. in quarto de ciuitate dei. **Demq̄**
in ludis rara ē ḡuitas. p̄mpta est scurrilitas.
vanitas. stultiloquiū. v̄ba otiosa. mendacia.
vane inspeccionēs. libidinosē tractationēs. in
p̄mptu est leuitas. abest modestia. nil aliud
in h̄is locis accidit: nisi breuis leticia. puum
gaudiū. magna t̄pis iactura. pueril occupā
tio. **Et** ut quidā sapiens ait. ludoz expectator
van⁹. lusor insan⁹. quī nec honeste gerit: nec
honeste cernit. adeo ut ignorem⁹: an sit lusor
ifamioz aut spectator. **Rufus** multi fuē quos
natura mites fecerat s̄ spectacula vitia docuē.

SS Liber 5^m.

crudelisq; effecere. Nil em̄ potētīd in memoriā
descēdit. q̄ qd̄ visu conspicit̄. audita facile vo
lāt. aspēcte res herent. etiā inuitis. **F**ugienda
ergo sunt ludoz spectacula. vbi ad horaz gau
dem⁹. ut diutius doleam⁹. ⁊ semper videam⁹.
qd̄ vidisse semp displiceat. **P**orro ludorū va
ria esse ḡna constat. que docuit āntiqua illusio
Alij em̄ alijs delectātur ludis q̄d ā spectaculis
feraz. q̄d ā histriomb. quidā palestris. q̄d ā
aleis. s; vbiq; vanitas. **R**uid em̄ tbauros. q̄d
feras publice inēfici delectacōnis habet. **Q**uasi
nō sufficiat belloz cruoz in castris. vrbibusq;
dietim effusus. **D**e palestris vero atq; tornea
mētis q̄d dici potest. vbi inspector vaniloqu⁹
miles insanoz. **F**it enim seruus totius vrbis.
in quo ludo sepe vilior omnū victor euadit.
De histriōnū bufonūq; vitaz quid dici pōt.
Nescio quis insipiētior euadat. an histrio vel
qui de histriōne ridet. forte qui pecunias effun
dit vanior est. **Q**uotiens em̄ histriōnes de se
dños videntes vident. totiens ipsi mirantur
de mētīā se mirantū. **S**epe certe histrio aliq̄d
fingit quo falso audiētes delectat se vere. **A**le
arū vero ⁊ taxilloz lusores adeo spurcissimā
artez exercent. ut in ea arte q̄nto doctiores. tū
to nequiores habeātur. **D**e quābo phus in po
liticis ait. quia aleatores mortuoz spoliat̄ es

Capitulum xxxij.

et latrones. turpes lucratores sūt. lucrī enim
grā obprobria sustinent. Vñ a themitodes.
grauissios viros et reipu. curā gerentes. a lu
dis leuiozibusq; solacijs arcendos decreuit.
ne respu. ludere videret. Ipse demiq; discibat
sancti esse otiaz q̄ turpit solatiari. Ludos
vero innoxios ad recreationē. a t̄pis deducti
onem cristiānis non nego. ut musicis instru
mentis. ut videbis statim cum de musica age
mus. que p̄mittitur p̄ loco a t̄pe.

Capitulū tricesimūsecundū de septia arte
mechanica. vic; medicina a de eius ne
cessitate a vtilitate et laudib;. Demū de
illius abusu laboribus a periculis.

Medicine vero ars fateor inter mechai
cas nobilior est. tanq̄ a natura ipsa
homimib; donata. q̄nimo vite hūane
plurimū necessaria. atq; a deo immōli lauda
ta a honorat iussa. qua corporū morbi curant.
a vite interstitia p̄seruātur. Demiq; ipsa huius
artis natural' inq̄sitiō cōmendatissima est.
Et ut paucis agam vtil' admodū a accōmoda
medicina est. que nedū corpa ipsa curat sed
liberiores ad vacandū aim reddit. Nā p̄ho te
ste. ex bona corpis valitudinē crescunt vires

¶ Liber primus

animi. et bona corporis dispositio animam inuauat.
et ad optima quaeque disposit. **S** fateor laudanda plu-
rimum ars medicinae est. si bonum subiectum. si virtuti
deditum reperit. si deumque id ipsum sciendi genus opti-
mum ac naturalibus scientiis. infallibilibusque fun-
damētis omnium. primum medici addiscerēt quae ex-
equerentur. **S**icut enim ut aiunt vnusquisque id agit
felicitate quod optime nouit. ita quae principia medicinae
ignorat. cuius finis sanitas existat. ut sanum
egrum reddat necesse est. vidi ego plurimos
heri aromatarios. hodie medicos. heri barba-
rum rasoires. hodie morborum grauium cesores. heri
herbas ceteraque materialia in apothecis com-
miscētes. hodie in principum aulis mortuos iudica-
tes. **S**i enim etiam sanando vix nomen boni medici
quodque assumit. quoniam pacto necando medicandi
titulum vendicabit. **Q**uibusdam itaque hijs simili-
bus me aliquando febricitatem visitantibus. atque re-
media pollicentibus. si et causas morbi iudicare
conantibus. illud ad **Philippum** ut in actibus apulo-
rum legimus dicebam. **P**utas ne intelligis que dicis
Quibus dicentibus. **E**tiam ego iterum cum eodem
eunuchus addebam. quomodo scire poteris. cum
aliquis te non docuerit. **M**ira certe res est ut
enim inquit **Hieronymus** fullones. metallarum.
fabri. lignorum cesores. ipsa quoque vilia officia
exercentes. absque doctoris esse non possunt. nec

Cap. xxxij.

expiri audent que nō nouerūt. sola est medi-
candi ars: quā sibi passim vnusquisq; vendi-
cat alij enim a crebro infirmantibz medicinā
addiscūt. **Alj** a feminis ut viros curent. **Alj**
ab infidelibus audiūt: ut fideles necent. **Alj**
nescio quibus libellis legunt: et ut in miseris
corpibz vniformiter exequantur: et ut aiūt vno
collirio ab eis incognito: oim oculos volunt
curare. quo fit. ut cecus arte. natura videntez
cecū fatiat. **Alj** medicinā nescientes: medici-
na abutiūtur. et artē egregiā quā nō nouerūt
pfitētur. **Medicine** excellenti et illustri nomie
gloriātur. quippe quest⁹ grā: pecuniā ut finē
querūt. **Premiū** certe vero medico nō modo
exiguū: sed sordid. et tāto labori impar nec inge-
nio dignū. **Ex** quibz hui⁹ artis difficultates et
incommoda in prompto sūt. dū viris excellētibz
non creditur: et hac laudatissimā arte abuteri-
tibz premia dātur. **Adde.** qz multa milia hoim
taliū medicorū insipientiaz: aut in experiētia
forte moriuntur. et dū vnū morbū curare sata-
gūt. plures inducūt. **Assuefaciuntq;** miseros
agros. ut sine medicinis viuere nō valeant.
quas nisi alijs paradisi minime ipsi tangunt
nec degustāt. **Cetera** hoim gna felicē aurā: bo-
nāq; tpsis disposicōez optāt. **Medici** vero aut
insanā aut pestiferā. ōnes infirmos esse pref-

se et suos desiderant. Quos quidam sapiens simi-
 les dicit eis. qui fimeria ad corpora hominum sepe
 lienda deserunt. Quos Demostenes athenis
 dānavit exilio. eo solo quod optabant plurimos
 mori. ut inde lucrū caperent quod contingere nō
 potest sine multorum morte. Taceo quod morborū
 plonga cōes. quot pestiferas potiones. quot
 infirmitatū cōminatōes miseris infirmis in-
 gerūt et quos abstinentia aut simplici victu.
 quippe vel herba si scirent curare poterāt. sūp-
 tuosis ultra marinis quippe et adulterinis ma-
 terialibus. que ipsi aut vendūt aut illoꝝ lucrū
 picipāt. curare potius inficere humana corpora
 moliūtur. Rursus medici causas et naturas
 egritudinū dicūt subtiliter. dantque sanitates
 verbatenus. adeo ut sicut quidam sapiens di-
 cebat. cum eos audimus mortuos posse susci-
 tare credemus. paulo tamen post cernimus
 inanem esse eādem sanitatis spem. quā illico
 insperata mors intercipit. Sed quid plura.
 Absit ut de medicis quicquid similitre dicam. In
 manibus enim illoꝝ sepe meis peccatis incido
 Itaque mihi ceterisque mortalibus sanum foret
 consilium eos non exasperare verbis. Sed de
 mulcere obsequiis. Quare nec ego sentire au-
 deo quod omnes clamant. latrones enim fici-
 rij. benefici. homines inhumaniter occidūt.

Cap. xxxij.

occidūt. medici tñ hūamissīē. atq; om̄tiofiliē
et solēnē interimūt. ⁊ si q̄ ā dīno mūere ā na
ture vigore. cōualescūt. ipsā diuinā grāz ipsif
q; bñficiū pecunia vendūt. dū sibi sanitatē at
tribuūt. **Nec** indignentē medici q; eoz artem
mechaicā dixerim. **Nā** dicere pūt ⁊ inōgrue
medicinā esse mechanicā. q; est de corpe hūa
no. ex ea pte qua infirmatur ⁊ sanat. **Qd** qui
dem corpus est intellectiū. quib; dicendū est
s̄m **Alfarabiū**; q; hoc non pbat medicinā nō
esse mechanicā. primo q; licet sit de corpe hu
mano. nō tñ opat̄ in eo medicīa pprie sc̄dm
q; est intellectiū. s̄ sc̄dm q; est sensitiū et
vegetatiū. **Medicie** aut̄ ad hoc valēt. primo
ut inueēt vegetatiā potētia ⁊ sensitiā in opib;
suis. **Fateor** tñ q; aliquñ accidit. ut inde inueēt
intellectiua. q; sedatis dolorib; liberi⁹ vacatur
opib; intellectiuis. **Secūdo** hoc pat; qm̄ **Arist.**
in li. de aīalib; t̄dit doctrinā de hūano corpe
siml̄ cū doctrina brutalit̄ natural̄ sciētia
speculatiā ē. medicīa vō ē opatiā ⁊ mechaica

Ca. tricesimūtertū de arte mercādi ⁊ v̄
cēdi q̄ ipa mechanicā ē ⁊ sub nauigatoia
ctinet ⁊ de eius necessitate ⁊ vtilitate. ⁊
demū de illi⁹ infelicitate fraudib; dolis
atq; periculis.

Creatura vero q̄ ad nauigatoriã ptinet
 vtil̄ admod̄ ē ad supplēdas iopias pu
 ciãz. a sine illa comertũ m̄ hoies haberi vix
 poss; h̄ aut̄ mercatorie artis tres sūt ptes ut
 ait ph̄ i p̄mo politicoꝝ. s. marelala v̄ p̄ maē
 ferēs merces. q̄ nauigatoriã dici p̄t. secūda ē
 onerata. t̄cia ē assistētia q̄ q̄s assistit mercato
 ribz in pecunie a aliaz rez o mutacōmbz. q̄ oēs
 mercaturē spēs a **P**lutarcho cruibz corpis hūa
 m̄ recte opant̄. veluti em̄ cura hois huc atq;
 illuc discurrūt p̄ necēarijs humani corpis: sic
 mercatores p̄ necitate corpis reipu. Rurs; sic
 corpe a tibie sustētāt corp; sic mercatores reipu.
 suis mercibz sustinēt **E**x q̄bz apte aspiciē neces
 sitas a vtilitas h̄ artis. q̄re melto ut ait **Hu**
 go omedabil̄ ē. veluti q̄ diūsas ignotasq; gē
 tes o ciliat. bella sedat. pacē firmat. a tandem
 p̄uata lō ad o munē oim vsū imutat. **E**st igit̄
 mercatura nō mō necessaria. s; accōmoda vti
 lisq; reipu. et ut inqt̄ ph̄us et nō infimū vinē
 di gen; si ipōꝝ mercatoꝝ finis ad releuādas
 idigēcias cōmūis reipu. tēdit. s; si cupiditatis
 grā q̄s mercaturā exēct; vix eit inocēs Sūt em̄
 ei; artis incōmoda a picula pluria. idq; ex eo
 maxie o stat. qm̄ s̄m̄ sentētiã s̄ctoꝝ vix mer
 catura sine peccato potest exerceri. **R**ūs enim
 h̄ artis dolos. fraudes. iniquitates et scelera

narrare pot. Profecto non est dictu facile. Et si
 cetera taceam. quot false reru venalium laudatio-
 nes quot merite reru emptibilium vituperationes.
 quot defectuum occultationes. quot false aut di-
 minute mensurationes et ponderationes. quot fal-
 se mercatum commixtiones. quot mediantia. quot p-
 iuria contra quos inquit **Ambro.** O mercator
 seculi. opator inferni. cur in fraude et deceptio-
 ne conuerteris nature industriam. Cur affectas
 reru defectus. Cur optas pauperibus sterilitatem.
 ut domui tue spes dolosa fecunditate **Explora**
 quam erit sterilior puenit. quam reru inopia. Hanc
 vocas industriam. quam potius est calliditatis et cupi-
 ditatis astutia. et quod tu remedium dicis. commerti-
 um nequitie potius et latrocinium est. Et sequitur
 lucrum tuum damnatum multorum est. Et ut paucis
 agam. omne huius artis officium eo tendit. ut ea
 vtentes lucris intendat. vilius emant. carius ven-
 dant. primos decipiant. Hos signat **Valerius**
 cum ait invidiosissimam fore artem quam inopum sangu-
 ne pascit et mendacis ut veritatis instrumē-
 to inuatur. Hac fallacia quam preclaris artibus
 gaudet. quorum fraudibus non tam alios quam seipos
 fraudant. quod teste **Crisost.** quam simpliciter nego-
 tiatur. in omnibus prosperantur. qui versantur
 in dolum eis omnia aduersantur. cum scriptum sit
 in **Ezechiele.** totam annuersionem vite vertunt

ad lucrū. Deo non p̄leuerabit substancia sua.
Et iterū fraudabit eum pecunia sua. Taceo de
v̄furaz que vix a mercatura sepatur. Ceterz de
cāpsoria fileo ⁊ pecunie cōmutatiuar que huic
mercādi arti subalsnatur. in qua tot doli. tot
fraudes. tot rapine sūt. quot nūmos cāpsor
h̄z ip̄e. Naz itaq; mechanicaz atq; similiū ar
tū sedtatores. vlt̄ē alia incōmoda. teste pho
inēpi sunt ad politisandū. Quāmo apud anti
quos huiusmodi artib; vacantes p̄hibeban
tur p̄cipare nedū p̄ncipatū. sed magistratū
⁊ consulatū ut supra deduxim⁹.

Capitulū tricesimū quartū de artib; libe
ralib; in ḡne ⁊ de illaz cōmoditate et ab
usu. laudib; et dānis. dulcib; et amaris

Liberales vero artes plurimū fore vti
les ad instruēdos iuuenes. et necessa
ria admodū scientiarū ḡnaz. Null⁹ sa
nemētis dubitat. Nec tu ignoras q̄ in puerili
agēs illis imbutus es. q̄ ut nosci septē nūero
sūt ⁊ i duo ḡna diuidūtur. qz p̄me tres p̄mōz
diales artes vocātur. vel p̄ma sciēdi elemēta.
viz; ḡmatica. dialetica. rethorica. Quatuor ve
ro seq̄ntes. s. astro. musica. arismet. ⁊ geome.
methaphisice appellātur idest doctrinales. qz

Capitulum xxxiiii.

per certas demōstrationes docēt. ut statim subiciem⁹. **Quare** autē liberales appellantur. et circa mathematicas que fuerint cause inuentionū earū. et que sit earū natura. vtilitas seu incommoditas subiciā. que etiam tibi nota sint. volo illa tibi ad mentē educere ne illarū oblectamētis allect⁹. dū illis te totū exhibes. digniora atq; excellentiora ad que illa ordinantur premittas. **Appellantē** itaq; ut nosti. septē ipse artes liberales triplici ex causa. **Primo** ut distinguantur ab alijs illiberalibus. ut mechanicis et ceteris seculibus artibus. que ideo sunt illiberales. quia ordinantur ad corp⁹. **Animā** autē et intellectū male disponūt. **Ipsē** autē liberales principaliter ordinant ad animā. quā disponūt ad vsum et adiones virtutū moralium et intellectualium. vel ad vsum perfectissimē virtutis. quā est felicitas. **Ex** quō potest elici alia premissima causa. quare vocantur artes liberales. videlicet quia secundum eas homo per se disponit secundum intellectū ad optimū finē. vel uti vsum virtutū moralium et intellectualium vel ad vsum perfecte felicitatis. que est speculatiua. **Qui** autē talia considerant. naturaliter sunt liberi. quia non sunt seruales. cū intellectu vigēt. ideo recte artes ipse liberales dicuntur. **Fateor** tamen secundum philosophum in octauo politicorum. quia vtile et comēdabile est participare aliquando liberales artes et

liber p̄m⁹.

mathematicas: quaz vsus ordinat ad exerci-
tiū excellentiaz doctriamaz vsq; ad certū termi-
nū sed continue et assidue exercere se in eis vsq;
ad quācūq; p̄fectionez nonnūq̄ nociuū est.
q̄ continua consideratio in ill' retrahit aut sim-
pliciter aut p̄ parte abusu virtutis moralis.
Tertia vero causa ē quare liberales dicūtur.
q̄ liberos et expeditos et exercitatos aīos req̄-
rūt. eo q̄ subtiliter de rez causis disputant. et
de illis p̄terūq; que a sensu remota sunt. **A**lia
causa est quia antiq̄tus tm̄modo liberi et nobi-
les et ingenui in eis studere consueuerūt. **P**le-
bei vero et ignobiles studebāt in mechanicis
p̄pter periciam opandi. corporalis enim opaco
plus congruit plebeis. oīū autem et studiū
nobilibus scdm̄ **H**ugo.

Ca. xxxv. de p̄mis duabo liberalib; artib;
videlic; ḡmatica. et dialetica. et de ortu ea-
rū et causis quare inuente sūt. et de illaz
laudibus et vtilitate. ac demū de earum
abusu et inōmoditate.

Postq̄ egim⁹ de liberalib; artib; i ḡne-
sup̄est ut in specie eas breuī sermone
tāgam⁹. **P**rimo igit de ḡma. et diale-
tāgem⁹. **D**e rethorica vero in sequēti capitulo

Cap. xxxv.

differem⁹. Vocatur itaq; tres ipse artes p̄mo
diales q; circa primā lēāz elemēta v̄fantur
Per eas em̄ aut de cōgruitate. aut ornatu ser
monis. aut deniq; de oratiōis veritate ⁊ falsi
tate p̄ncipali⁹ agit. **P**rima itaq; gramatica
s̄m **A**lfarabiū a l̄is nomē accepit. que mater
est aliaz artū. **F**uit autē causa ⁊ mod⁹ inuen
tionis eius quomā cū homines inordinate at
q; ad libitū ⁊ sine arte loquerētur. eueniebat
ut min⁹ bene cept⁹ suos exprimere. s̄ ⁊ min⁹
apte audiētes intelligere valerēt quo fiebat
ut tardius intelligere ⁊ intelligi. ac difficilius
sciētias tradere possent. **Q**ua de re curarunt.
sapientes has incōmoditates tollere tradide
rūtq; artificōhū loquendi mod⁹ v̄niformē qui
dem ⁊ cōgruū. ut omēs cept⁹ humani. demū
cūcte doctrine p̄ eandē artem apti⁹ et liberius
significarētur ⁊ addiscerētur. **V**er⁹ et si vtilis
et necessaria ars gramatice sit. q̄ tñ pacto inē
sciētias annūere. plurimi dubitarūt. p̄ eo
quia gramatica. ipsa solū circa peritiāz redi
sermonis versatur. sermo vero transit. sciētia
autē est de p̄manentib;. **A**dde quia hec ars pol
lice linguā nō amū nouit nec intellectū diri
gere s̄ labia. **A**ccedit quia nō p̄pter se. s̄ p̄p̄
alias inuenta est q̄re instrumentū sciendi po
tius q̄ sciētia s̄m quosdā dici pōt. **L**oyca

Liber 5m.

secūda est liberalis ars que a rācōnalis dicitē
Ipa em̄ diffimire. q̄rere. respōdere. vera a fals
diudicāe. ac subtiliter disputare docet. **N**eces
saria certe a utilis ars. q̄ fm̄ **H**ugo. in didac
colicon. p̄ eā subtilibz obiectiōibz latēs veritas
repiē **C**ausa siq̄dē inuētiōis ei⁹ putil ad mod
fuit. cum em̄ in phisicis plures suboriretur
opimiones et contrarietates: de reuerūt sapien
tes de modo alēcandi artes tradere. videbant
em̄ q̄ nō possz facile pueniri ad alicui⁹ sciēcie
certitudinē sine pericia disputādi **H**ac Salo.
oim̄ sapientissim⁹ in puerbijs addiscendam
admonet. dū nos hortatur ut intelligam⁹ ser
mones prudentie. verfusdalsq; verboꝝ. nec non
pabolas a obscurū sermonē. a dicta sapientū
simul et em̄gmata. que omnia ut **H**iero. ad
magnū oratorē ait. dialecticoꝝ a oratoꝝ sunt
Sed a **A**ug⁹. p̄ eo hinc cetera logicā cōmēdat.
quia exercitiora poli cōraq; reddidit ingenia.
Si certe si dialectice fructus. si finis attēditur.
vtiq; repiem⁹. q̄ poti⁹ ingemū iamē fatigat.
q̄ vtiliter perfecit. **N**am ethi condisputantē vi
ceris: non fructū. sed verboꝝ folia conseq̄ris.
Hinc **G**reg. filogistica inq̄t disputacio quid
aliud ēz q̄ v̄bis ostendē a audiētes subuertē.
Abuūtur em̄ ea arte plurimi. dū cōfictia da
mōris v̄boꝝ veritatē ipugnāt **R**ufus q̄s quā

Cap. xxxvi.

ea doctrina v̄saris necesse est cōtencōsus loq̄
ris quicq̄d pbare nō potes. q̄ ut inquit **Aug**
g⁹. cōfirmationē sumit ab homine. quicq̄d nō
habet ex veritate. s̄ a illud v̄z est. quia sepe
nimū altricādo p̄ditur: dū inquirē veritas.
q̄d satis dolendū est. **I**dip̄sū q̄d ad veritatem
iuuandā institutū est: ad eaz obfuscandā oc
cultandāq; cū hominū labore studiosissime q̄
ritur. **Vñ Aug**⁹. in de doctrina cristiana exē
bilē dicit artē sophisticā disputandi et libidi
nem v̄randi. quā admonet cauendā. Si em̄
doctrina foret pietatis. neq̄ q̄ sacre l̄e tātope
eā detestaretur cū aiūt. qui sophisticē loquit̄
odibilis est. **I**n ea certe ut ip̄e **Aug**⁹. ait victo
ria v̄boꝝ: a ostētatio ambitiosa q̄rit nec mō
tardos. s̄ plerūq; ingemiosos decipit.

Capitulū tricesimū sextū de rethorica q̄ ē
tertia liberalis ars. a de eius ortu et vtili
tate ac laudib⁹. **R**urfus de eius abusu a
q̄lis dēt esse orator. a ad q̄d val; eloquē
tia sine sapiētia. a quō aliquñ ē mortifera

Rethorica tertia est liberaliū artū. sic
dicta quasi ornatus sit locucōnis s̄m
Alfarabiū **V**eluti enim p̄ gramaticā
cōgēte loq̄ndi artē addiscim⁹. ita p̄ rethoricā

ea ornate pferre que didicimus. ex qua re potissima causa illius inuentionis sumitur scdm **Hugo**. Est igitur huius artis summa vis ingens laus. Nam ut inquit **Seneca**. magna res est eloquentia. nec adhuc ulli indulgetur tota contingeret. satis felix est qui in aliqua eius parte receptus est. Hec certe ornamentum est aliarum scientiarum. quae ut inquit **Calliodorus** quicquid in alia doctrina accipitur ab ista sub decore profertur. Unde in ecclesiastico scribitur. tuba et psalterium faciunt melodiam. et super utrumque lingua suauis. Et iterum fauus mellis uerba composita. Et rursus scriptum est. quae sapienter in uerbis suis monstrata placuit. De laudibus uero eloquentiae repetere quae supra diximus in xxxiiij. ca. in principio. Sed certe haec ars plurimos fallit. dum suos sectatores docere. non scire. docet. instruit. dulciter uerba capere non utiliter sapere. Et dum uerborum suauitas queritur. uera rerum sapientia amittitur. atque ueritatis tantus hodie est hominum labor ad recte tractaque uiuendum quantum ad ornate bene politaque dicendum. Hinc **Firmianus Lactantius**. ueritatem tam multi beneficerent quam bene loqui uidentur. Adde quia plerique ea uentur non ad salutem. sed ad perniciem. Acerbissime quidem illud referendum quippe et dolendum arbitror. ut uidelicet ea quae teste **Cicerone** a natura data est ad honorum hominum seruandorum in pestem et nocumentum uertat.

Cap. xxxvi.

Simplex enim est veritas et recta. splendor autem
verborum lenocinio non eget quoniam imo ut **Quintili-**
anus ait. suspecta est cum ornatur fingere nescit.
Nam quoniam inquit fabricabit fidentem quae vix eli-
matum depromit sermonem. Ipsa vero per ornata
locutio plus proferre quam conferre solet. Vt vix sit
quod quidam sapiens ait quod garrulosa dicendi fe-
stivitas plus sonat quam valet. multumque habet
inanitatis et vacui. Idque **Seneca** non negavit dum
in dedamacionibus ait. quod raro haec inter se coeunt
ut eadem vox sit dulcis et solida. **Hinc** Didimus
ad **Alexandrum** arte inquit bene loquendi non
discimus nec facundie rethoricoꝝ oratorumque ope-
ram damus. **Cuius** officium est fabulantes sermonibus
fidenter mendacia. et innocentie fidei conferre
criminibus. qui dum putant se aliene laudis fru-
ctum per iniquam victoriam capuisse. nesciunt se sine
conscientie perdidisse merito. ut recte expiatur illud
Lactantii. quod multis sua etiam facundia mortifera
est. **Rursus** veluti ipsa artificiosa dicendi ars
suos alunos decipit. sic et ab eis fallit. parumque
ei vituperii vicem reddunt. dum eloquentie aut recto-
ris falso nomine gloriatur. eamque tanto se diu de-
turpat. quanto nullam partem eloquentie attigerunt.
Ruipe nominari eloquentes delectatur. qui
non dum loqui inceperunt ne dixerim didicerunt.
Est enim modernorum hominum ingens numerus

quī in eo se veros rectores pfectos atq; facin-
dos oratores euasisse putāt: si post pauculas
quib; insudarūt gmatice lrās. poster gatis ce-
teris pclaris scientijs. q̄ ipsā eloq̄nciaz nedū
illustrāt: s; cōficiūt. illico faciēdie studijs se de-
dāt. librosq; Ciceronis et si ius. uī **Quintilianū**
plegāt. longe certe aliter idē Cicero moderna
deplorās tpa in eo libro sentiebat: quē de ora-
tore ad **Quintū** fratrem edidit. lōge secus a ipse
Quintilianus cū de oratoris institucōne ageret.
rarū enim aut nullū fatentur optimū esse ea
etate oratorē. Cuius rei illam asserūt non im-
pulsā fore causā. Nā oratorē inquit in om̄ sa-
piēcie gñe p̄suadere oportē ut q̄ alibi didicit.
cū splēdore dicēdi pferat. adeo ut qui vix ora-
torē audit. scire et intelligere plus q̄ ceteri ar-
bitretur. Quod utiq; nisi diuersis sapientie ti-
tulis lustret: efficere non valebit. Quo em̄ pa-
cto in sacris līs ille p̄suadebit: qui eas nulq̄
legit. Quoue in naturalib; q̄ **Aristo.** nō vidit.
Quo mō in morib; aut iure civili perorabit: q̄
eaz sciētiāz ne dixerim exps ē. s; nec p̄ncipia
nouit. Ea de re Cicero mirare desinit. paucos
admodū fuisse oratores: cū eos aut om̄ia aut
multa scire oportet. q̄ oia hoies oplecti p̄q̄ dif-
ficile ē. Hinc **Aug.** in de doctrina xp̄iana ait
quendā sapientē dixisse. qz oratorem oportet

Cap. xxxvi.

nō modo delectare: s; docere. nec mō persuadere
ut flectat: s; ut vincat. **C**ōstat itaq; ea omnia
nō nudis verbor; solis. s; multiplici sapiētia
opari. **T**alis ergo eloq̄ntia a sapiente plata.
omi dulcore mellis dulcior est. de qua in ecclā
slico scribit. sapiens in v̄bis amabile; se red
dit. **U**t igit; partes laudate eloquentie quis
assequat. necesse est varia scientiarū supelle
ctili cōstipat; existat. **I**q; in puerbñs **S**alo
mon pmonuit inquirēns. **S**tude sapiētie ut pos
sis digne proferre sermonē. **R**ua sententia cō
tempūibilem asserit faciēdiā; nisi scientia a sa
pientia fuerit cōdita. **F**ateor ergo hoīm mens
hodie deprauata. q̄nimo a perit; obcecata est
adeo ut frondes p fructu capiāt a fumo pasca
tur. dū se igni a p̄mquare putāt. **H**oc ē certe
illud tempus qd̄ **A**postolus ad **T**himotheū
p̄fīgbat. cū poetar; fabulas ac ficmēta pro
veritate ac sana doctrina fideles accepturos
in spiritu deplorabat. cū ait. veniet ergo tem
pus cū sanā doctrinā non sustinebūt. s; a veri
tate quidē auditū auertēt. ad fabulas aut cō
uertētur. **A**dde. q; teste **A**ug. **C**icero ipse a ceteri
quī rethoricā docuere facti sūt eloq̄ntia; sine
sapiētia obeē plurimū a p̄desse nūq; sapiētia
vero sine eloq̄ntia plurimū p̄fuisse. **D**ic **A**po
stol; ipse vas electionis ad corinthios de se

SS
Liber primus.

loquens palam fateetur se imperitum fore sermone. sed
non scientia et sapientia. tantum tamen proficit quantum mun-
dus capere potuit. et humana ingenia sufferre valuerunt
adeo ut plures ceteris doctrina et predicacione profici-
entibus: vnde ipse doctor gentium meruit appellari.
Ipse denique et si rethoricis coloribus non viqueque
vtebatur. adeo vtiliter disputabat: ut omnes sua
sapientia superaret. **N**on viqueque ut ipse alibi ait vin-
cebat in persuasibilibus humane sapientie verbis: et
quae ad eloquentiam referuntur. quae fideles sumope-
re admonet. ne decipiatur in sublimitate ser-
monis. **R**ouerat enim quod ad eundem sensum **J**ob dix-
erat. frustra inquit homo aperit os suum. et absque sa-
pientia verba multiplicat. **N**ec idipsum gentiles ve-
teres quae eloquentiae studia miro cuderent ingenio ne-
gare videntur. quippe arbitrati sunt eloquentiam non
debere iudicari atque laudari verborum solo splendore
res: sed in grauissimas sententias a vera sapientia
sapienter elicitas. ut explicare libet. et gratia ex-
empli dixerim. **I**n conueniundo dyademate siue
anulo absque proportione longe plures conferre videtur quae
carbunculum. quae gemmas. quae autem offert: quam aurifer
qui modo ea auro ligat formamque simpliciter adicit
Omnis itaque referta oratio gemmis sapientie et
sententiarum potest proficere. non solum verborum flos aut
pax ergo substantiae vel virtutis aut solidae pul-
chritudinis orationi afferre videtur. quae solum rethorice

Capitulum xxxvi.

et eloquentie vacat. veluti qui nuda ex aliena
pretiosaq; materia vba ligat. **Rui** vero non
mendicando s; sua diffundendo preciosiora mimi
strat: longe pluris offerre visus erit. **S**amula
tur itaq; teste **Aug.** eloquentia sapientie. nec
miru ut **Hiero.** ait ad magnu oratore. si pp
eloqui venustatem et dicendi ornatu sapientia
ut dña ea utat. et aliqu de ancilla atq; captia
ppter eius venustate faciat libera israelitem
q et tamdiu honorata incedat: q̄ diu dña; se
quitur. sitq; ostēptibilis. cū sola absq; domine
splendore prodire atq; placere gescat. **P**ostre
mo audi quid **Aug.** dicat. ait enim quia elo
quentie solū vacantes minime ingeniosi habē
tur **Q**uid em inquit pdest clavis aurea si appe
rire non potest. **A**ut quid obest lignea si pōr
Agā igit finem si illud vnū dixerim. qz si sine
sapientia eloquentiā pfitetur. vanitati inniti
fatenē. **N**ā nudo vboꝝ ornatui vacantes. hūa
nitate studia se iactāt affectuos. cū em teste
sapiente vana sunt studia hoim. recte oratoꝝ
exercitia studia hūanitate sunt quippe et va
nitatis: dū vanitati sermōis incūbunt. quos
pulchre idē sapiens alibi digito tangit. vba
inqt pferūt plurimā multaq; in dicēdo et dif
putando vanitate habētia. **S**ed et **Hieremias**
ad eundē sensū. doctima inquit vanitatis eoz

liber primus

lignū est argento inuolutū. Lignū inq̄ siccū
est atq; aridū. idq; ut splendeat argento in
uoluit. Nec aliter rethorum uerba arida sunt
ueluti nullo sapientie humore aut sententiā
splendore humectata. quare ut fulgeāt. argē
to nude eloq̄cie superinoluūtur. Quo fit ut
uerissimū sit eos studia sequi hūanitatē q̄
potius uanitatē. Ad de que dixim⁹ in prefati
one hui⁹ libri que incipit. Verū ubi aliquid
diximus vsq; ad mediū capituli.

Capitulū. xxxvii. de mathematicis scien tijs in genere. et de eaz ortu et fine.

Mathematice uero doctrinales uocantē.
quia per certas demonstracōnes quā
titatis continue docent. ut statim subi
ciemus. Das phis methaphisice enumerat
et cū illa conueniūt quia utraq; considerat de
quātitate continua. sed dispiter. Methaphisice
em̄ considerat de omnib; quātitatib; put sūt en
cia ut ait ph⁹ libro q̄to methaphisice. s; ma
thematic⁹ considerat de quātitate ut de subiecto. et
de illa p̄ncipaliter agit illaq; demōstrat. Et q̄
quātitas multiplex ē aut saltē q̄druplex. deo
quatuor sūt mathematice. Prima em̄ et nobilior
quātitas est circa dimensionem oim̄ celestiu

Cap. xxxvij.

corporū in se. et inter se per distantias et dimē
siones ad inuicem. etiā respectu motus et sit⁹
illoꝝ. et circa istā qñtitateꝝ versat astronomia
Alia ē qñtitas respectu audit⁹. circa sonos et
voces. **N**ā hūana curiositas vidēs in sonis eē
delectamētū. qñ hūit eā; ei⁹ vt sibi posset p arte
tales delecta cōes facē et cōtinuare ut dicit **Bo**
eti⁹ in pmo musicē. vñ docuit qñtitateꝝ vocū
sub vna cōcordia et cōsonātia sonoz cōiungere et
in vna pportōe nūerali deducē. et hāc pportōez
et qñtitateꝝ sonorū vocam⁹ musicam. **T**ercia
qñtitas respectu nūeri vsat qñ dicta ē arithme
trica. vt⁹ nūeri. qz cōsiderat qñtitateꝝ nūeralē
et ppetatē ei⁹ ut ait **I**sidor⁹. **H**ec cōte ars mag
ne vtilitatis ē qz nulla aliaz triū indigz. alie ve
ro hac plurimū indigēt ut ait boeti⁹. **Q**uarta
vero qñtitas vsat circa mensurā qñ dicta ē ge
ometria. vñ mēfura terre. qñ ortū habuit s̄m **A**lfā
rabiū in egipto. **C**ū em post **N**ili mūdationem
possessiōes oēs obducerēt limo. ad hoc ut de
itēps possessiōes cōtitudinalit distiguerēt. cep
erūt fraz lineis et mēfuris metiri et p̄ci. ut sic
cōtū limites ponēnt in possessiōibz. **A** tali igit
p̄maria mēfura terre sciētia mēfurādi nomē ac
cepit. qñ geometra dicit. **P**ostea vero creuit inqñ
tio ei⁹. et deuētū ē ad lineas et cūculos et triāgu
los et ceteras figuras ad eiusdē artis p̄fectiōez

Capitulum xxxviii. particularit de p̄ma. Sciētia ma-
thēatica vic; de astronomia et de eius lau-
dib; et utilitate. Demū de illi; inōmodi-
tate incertitudine laboribus et damnis.

Astronomia itaq; prima est mathēa-
tica. et quā antiquū mathesim penulti-
ma breuī appellabant. eamq; vtilē
p̄babilēq; habuerūt. quia ut ait **P**olicratu-
s natura illam inducit. ratio p̄bat. et vtilitas et
expiētia approbat. quū hunc sequūtur: curi-
osiores sūt celestiuū ut inuestigent de singulis
q̄ sub lunari globo cōtinētur. vtilis certe ad na-
turales effect; p̄noscedos. **I**lla enī de fixorū mo-
tib; magnitudie et distātia p̄tractat. **E**uocat enī
hoies ab hīs tenebris et grosso aere: et i supi-
orē illā lucidissimāq; celi domū tot luāribus
distindā: oculos et aīn inducit. **E**st enī iocū-
dificas stellaz p̄magines discernē. et erraticas
suis locis noibusq; designare: earūq; diuētiones.
Demū solis et lune defectus: longe ante p̄dicē
et p̄uidere ex quib; plurima cōmoda cōsequit
et non pua picula et inōmoda vitam. **R**ur-
sus non est dubitandū ex motu celestiuū cor-
porū plurimos futuros rerū euentus depende-
re. p̄fectim in illis q̄ ex nōo libero arbitrio nō
p̄cedūt. **V**nde s̄m doctrinā sanctorū non sunt

Cap. xxxviij.

culpādi quī naturales effect⁹ Stellaz a plane
taz nouerūt predicūt. Nā et in genisi legitur
lumina celi ad hoc pducta esse: ut sint in sig
na a tempa a dies a annos. Patz ex predictis
excellentia a vtilitas hui⁹ artis. Vex fm Alfa
rabiū hec ars p parte mendax est: a homini
bus ignota. Quis enim hominū hodie nouit
omniū a taz diuersaz Stellaz diuersas natu
ras et effect⁹. et postea vtutes ex omnibz mix
tas. ut cū certitudine definet euent⁹. etiam
naturales in elementis et elemētatis coniūgē
tes. ut absq; dubio dicē possit. taliū Stellaz cō
iūctō fcit necessario siccitatē: a taliū diūctio fcit
aqq; abūdantiā. a taliū pestilentiā. a taliū mortē
diuturnā. a taliū mortē celerē. Indubie nemo
nouit ita arcana ista certū dicē. s; p dicēdas
fallaces asserūt aliqua ex hīs q; cōtigerūt ali
qñ. a non accidit vniformit̄ sicut dicūt Et ideo
astronomia iudiciaria fatua dicē. a infatuata
eoz quī sibi vacāt fm eūdem Alfarabiū. Iri
denda certe est taliū hominū dementia: ut
scire velint: que in celo aguntur. quasi consi
lio celestiu infuerint atq; recēter inde vene
rint. cum tñ quid in terra quid in domo vxoz
aut soroz eius egerit: ignorēt. Noui ego quos
dam astronomos vxozes habere nō satis pu
dicas. ipsi tñ de aliaz impudiciā cōiectabāt

Liber primus.

Plurima itaq; incōmoda humanō generi ex
hīs futurorū p̄scrutacōibz mathematici affe-
rūt. **S;** vltra predicta imminent alia incōmo-
da et picula. Nam raro et difficulter sectatores
hui⁹ artis intra moderacōis metas cohibent
S; cupiditate q̄dā futura p̄noscedi ad diuersa
vairatū gn̄a eis velamēto hoīes trahūtur ut
teste Polycrato nō tā phie species; q̄ quedā
impietatis disciplina sit. et tādē; in mathesim p̄-
ducta penulcia cōuertat. Dilatāt em̄ plurimī
filaterias hui⁹ artis ut cōstellacōibz et pla-
netis mimiū virtutis attribuunt. et eis nescio
quā auctoritate; prestant in contumeliā crea-
toris et iuxta **A**postolū ad sobrietate; non sa-
pientes stulti facti sunt. celestibz em̄ constella-
cionibus attribuūt vitā et mortem. ceterosq;
euctus hōim p̄dicere conātur et cetera q̄ pater
posuit in sua potestate. nō attēdentes q̄ p̄ p̄phe-
tā d̄ ad illos irridēs ait. dicite mihi q̄ v̄tura
sūt; et dicā qz dii estis. Sic igit̄ mētes hōim fu-
tura p̄noscere cupiētū illudūt. ut tantē liberi
arbitrii p̄imāt libertatē. q̄ p̄iter et eis credētes
v̄tinā illud considerarēt. qz altissim⁹ sideribz
ac stellis t̄ntū dedit vigoris q̄ntū voluit; sibi
tamē retinuit totius opificii principatū. Que
omnia ipsi auctori deo exhibent famulatum.
Iux illud **C**eli enarrāt gloriā dei. **A**deo em̄ hī

Cap. xxxviii.

homines sine prudentie illiusq; bonitati et pote-
stati detrahunt. ut asserant aliquem faustum aut
fortunatum esse posse ex constellatione natiuitatis
sue. **A** quibus ut quidam sapiens ait querendum est.
an credant ira dei quibusdam plerumque regna et
dominia ablata fuisse simpliciter et eius gratia et
beneplacito alijs esse collata. **R**ursum nunc cre-
dunt quod eadem diuina ira vel gratia dei aut aliquorum
peccatis potest placari. ut bonum data non auferat. et
mala merita non inferat que omnia in scriptis
suis sepe facta esse legimus. **R**espondeo si ea vera fore
credunt. necesse est illos etiam credere quia contra
voluntatem creatoris homini bona hominibus non
perueniant. nec eis auferantur: sed infallibiliter verum
sit cuncta bona et mala moribus ex dei beneplaci-
to peruenire. **V**nde doctissimus **Guillelmus** can-
cellarius parisiensis pulchre in eo quem de vni-
uerso libro edidit. refert facere. quod cum vnus ex
astronomis cunctam ex illius natiuitatis constella-
tione magnam dignitatem polliceretur. ille ab astro-
nomo quiescivit. **N**um si deus nollet. ille dignitatem
assecutus esset. **C**ui respondit nullo pacto id ef-
fici posse. **R**ursum quiescivit. **A**n si deus vellet. astra
et eius natiuitas possent impedire. ne dignita-
tem assequeretur. Similiter respondit negatiue.
Tunc ille. **C**um ergo vtrumque sit in dei arbitrio
totum ei committo. **R**espondeo vero obiciunt luminaria celi

prohda esse: ut sint insigna et tempora: facien-
dū est in naturalibz. Erraret enim medicus. si
flebotomaret incerta lunatiōe v^l signo fixe. **S**
ignāt ergo sidera futura tempora. an naturali-
ter erūt sicca vel hūda. **S**ec^o in euētibz hōim.
q̄ ex arbitrio pcedūt. a p^o ratiōe; dirigi pnt. **T**a-
les em̄ astris nō subitiūtur. Pendēt enim ex in-
tellectu quē s^m p^m constat esse ab extra. fa-
tendū est tñ qz indinatīe astra disponūt certos
hōies ad cōs act^o. p^osertim eos q̄ nō resistūt
passiōibz. nec sequūtur ratiōe;. **Q**uo sēsu dixit
Pertholome^o. qz sol^o sapiēs dñat astris. sicut
cōz aut infim^o est nūerus. **S**ignificant ergo
astra q̄dā naturalia in terra. nec ad illa hōies
cogūt. quāmo ea facile vitare possum^o. veluti
exēpligratia. eleuatio man^o cū gladio: signū
est eminentis passiōis. nonnūq̄ tñ in iocū
resoluit. **R**ursus aliud exēplū succedit. si in ca-
pite alicui^o vici aut strate vrb^o videm^o ignē ac-
censū. a ventū validū ex ea pte certe diectam^o
domū lignēā. quā ignis a vētus petit oburen-
dam. tñ aqz copia aut alijs remedijs vitare
pōt. **O** q̄t felices pñcipes. quot viros clarissōs
fefellit atqz infelices reddit. hec tā falsa et aui-
da futuroz euētiū inq̄sitio. **T**estes sunt tres
int̄ ceteros om̄ seculo p̄celebres et mēorandi
viri **P**ōpei^o **C**rass^o et **C**esar. q̄bz teste **C**icerōe

Capitulum xxxviii.

taltei omnes mathēatici. ceteriq; aurispices p̄
claro fine i patria morituros pmisere. qđ an
verū sit. mestū est commemorari. ferio em̄ omēs
cēsi duoq; lōgissime ab italia inhūati. ferarū
q; morib; expoiti fuere. **Ea** igitur atq; maiora
quippe a deteriora hñs puenire assiduo con
spicimus. quos felices astronomi presagiūt.
Rec tñ humana mens futuroꝝ auida auerti
vult. ne illoꝝ magis credat. **Mira** hominū le
uitas. mira credendi facilitas. verius dixerim
fatuitas. **Quā** non parꝝ Cicero mirat qui lon
ge magis mendacib; q̄ vera dicētib; credūt.
Ceteis siquidē etiā pbis hominib; nō facile fi
des dat. si vno tm̄ notabili sūt deprehēsi men
datio. **Astronomos** vero a victores meliois
cōditionis dixerim. q̄ econtra accidit. **Mille**
em̄ illoꝝ in grauissimis reb; mendacis. vna
fortuita a alias futura veritas fidem prestat.
Quo fit ut aliud mirabiliꝝ accidat. q̄ ut **Pe**
trarcha ait sine vlla suspiciōe mēdaciꝝ libere
mētiri possint. p̄ eo q̄ semel potuerit nō mētiri.
Adde. aliā stupēdi et admirādi causā. **Cū** em̄
dima veritas scripturā sacra teste nos moneat.
ne predictis victorib; etiā pphetis a vera pre
dicētib; credamꝝ. cū ait i Deutro. si surrexerit
in medio tui ppheta. et predixerit signū atq;
potentū. a euenerit qđ locutꝝ est. nō audias

liber primus.

verba prophete **T**emptat enim vos deus an diligatis
eum nihilominus eis ipsis mathematicis quos
non prophetas non sanctos scimus: in cuius credimus.
quod pauca demonum forte prestigiiis prodiret. **H**uius
denique exercitii picula et incommoda ultra pre-
dicta ex eo conspicias. quoniam illam artem per fundamentum
et scuto quodam sue iniquitatis multi venerantur
et colunt scilicet dinatores. migromatici. incantatores.
arioli. aurispices. videtores. cyromatici. **V**erum
quod igitur sitzoro te fili carissime hanc artem velut pe-
nitentia fuge. nec quod astra de te iniquitas: sed quod astro-
rum creator sciret bonis operibus expecta. atque ut
ad salutem tuam cedat: iugiter exora. nec ab hijs
videtoribus veritatem spectes agnosce. quibus veritas
ipsa ignotior est quam tibi. **F**ateor enim aliquam astrono-
mie spes laudata est atque utilis. **V**erum teste
Augustinus. potius est scientia curiositatis quam doctrina pie-
tatis. **N**ec illam culpam. sed vtilis sed ad ad dicitur
sapientiam naturalem. quam astrologorum arti heret. **I**lla enim
naturalium intellectui consona est atque conformis. per quam
naturalium rerum aiatarum et maiatarum principia. pas-
siones. et eorum que celo et mundo continentur. rationes et ef-
fectus cognoscimus ac multarum rerum possumus causas
reddere. que mundo miranda videntur. **N**ec minus iocun-
da est inquisitionis prospectus et de ponderibus tradita ratio.
Fatemur tamen quod in hijs naturalibus metaphisicis
scitis non res. non prophetie sonant. sed philosophia et omniatores.

Capitulum xxxix.

De quibus ad damasum dicit Hieronymus quod philosophi per
scrutatores oculos in celum levantes et ultimum profun-
dum terrarum in abisso demerguntur in vanitate se-
sus in obscuritate mentis ingredientiens diebus
ac noctibus perscrutantur multa ut sciant pauca
ut sapiant.

Capitulum tricesimum nonum de secunda ma-
thematica videlicet de musica et de eius lau-
dibus et de utilitate ac illius incommodita-
te miseris et laboribus.

Musica vero altera mathematica est. que
ut dixi sonam multitudinem proportionum
suarum in quadam equalitate vocum oscillat.
Hec certe ars apud grecos magno sepe honore
fuit. nec putabatur quis liberaliter eruditus nisi
musicalibus cantibus instructus foret. Quanta au-
tem virtute. Plato armonie tribuit ex his pa-
tet que in thymeo tradit. Ait enim quod potentis-
sima artium est musica. cuius armonia virtus est
ad mitigandos dolores animarum humanarum: ipsa quoque
letificanda dum similiter et ad ingerendas eis omnes
passiones. Tactus quoque est musicorum in commouendis
animabus vigor: ut eas cogat mouere corpora
sua etiam ad gestus insolitos: quibus motus interi-
ores alterantur. Denique per armonias gratia

§
liber p̄m9.

contēplaciōis ⁊ diuināz sciētiāz studia. nō
mediocriter iuuātur scđm Alfarabiū. Adde
mirabile dictū. quā ⁊ in tellis equos ipi mu
ficales ⁊ centus incitant. delphinosq; ⁊ cetera
aialia letificāt. Vāc Socra. didicit. ⁊ adolesce
tes erudiri in ea iussit. non q; ad lascīuie inci
tamentū; s; ad motus aie sub regula racōeq;
moderādos. sicut em̄ nō om̄is vox. sed tm̄ q; te
ne ⁊ sonat ad som̄ melodiā facit. Ita et mot⁹
aie non om̄is; s; qui ratiōi ⁊gruūt ad rectaz
vite armoniā ptinēt. Augēt eius laudes quā
nō mō delectabil̄ et vtil̄ ē; q; nedū spūs hoīm
vniificāt. s; instrumēta sūt ad rectos bonosq;
hoīm mores. cui⁹ virtute maligni spūs cohibē
tur. Sed quid plura. Animū a curis liberat. et
quabā in eterna leticia ad exultatiōez in deū
mentes humanas prouocat. Vnde p̄pheta ex
ultabūt inq̄t labia mea dū cantauero tibi. S;
iā audi illi⁹ incōmoda Primo em̄ eas q̄s dixi
mus vtilitates qui musicā audiūt ⁊sequūtur.
nō quidē ipi artifices. Pā ut ait Arist. audibi
lia fortius mouēt q̄ sensibilia aut per se opa
bilia. Quinimo teste phoz; propter vellemen
tiam multitudinēq; vocum; lediē cerebri. le
dūtur spiritus vitales cantantiū. Quo fit ut
ad mores male dispositi reddant quos Arist.
banausos ⁊ idispositos ad res itellest⁹ vocat

Capitulum xl.

Rurfus musica et vsus eius per certas melodias ad mollitiem disponunt. aliqui ad iram aliqui ad diuersa alia que distrahunt ab opibus virtutis et intellectu. que semper ac magnis et studiosis viris audire et iudicare non exercere musicam preceptum est. Decet enim ut sapientes animi graues viz non modo manus sed voces cohibere ad aliorum applausum. quod proprium histrionum est. Adde hijs que tagemus infra libro secundo capitulo xv. vbi de cantoribus agitur.

Capitulū quadragesimū de tertia et quarta mathematica videlicet Arithmetica et Geometria. et de earum laudibus et vtilitate. ac de illarum incommoditate inutilitate et laboribus

Arithmetica et geometria vltime sunt mathematice et vtilis admodum. quoniam altera de numeris. altera de magnitudinibus. In quibus sunt varias relationes parium vel imparium. item linearum superficies. aut corporum varie species numero magnitudinumque constituitur que cognitio iocunda est. De quibus artes vtilis certe et necessarie sunt. et in scriptura sacra plurimum commendate. quod scriptum est. omnia feci sicut in numero pondere et mensura. Sine enim numero nihil agere possumus. **Vt enim inquit Isidorus.**

§§
liber primus.

tolle numerū a rebus: et omnia pereūt. nec differrent hoies a bestijs ceterisq; aialibus. que calculi ratione; ignorāt. Et idē de geometria. sine em̄ pondere demiq; et mēsuraz: nec possessi ones nec policie forent. Sed fateor hee artes a si vtilēs a necessarie sint non tñ hoies condu cūt nec dirigunt ad mores nec ad felicitatem eternā. Quid enim p̄dest rerū magnitudines. ac extrinsecas quātitates agnoscere. sui vero ipsi intrinsecas q̄litates ignorare. Quid rursus quāt⁹ sit orbis intelligere. et quāt⁹ sit ei⁹ creator nescire. Aut quid p̄dest omniū numeroꝝ p̄portiones attingere. Quid nūerare multitudinē stellaz et omnib; eis noīa vocare. si vitia si scēlora sui ipsi⁹ non oputat. Vera igit geometria est quātitatē et magtudinē peccatorū attendere illaq; penitētie calculo diluere. Vera illa ē arismettrica. dies n̄ros dimūerā. a i quo defecim⁹ oputare dicētes. fac mihi dñe notū nūer⁹ dieꝝ meoꝝ. ut scīā qđ desit mibi. qđ carpentarij sibi vendicāt. in quaz vsu pericula fraudes a doli non desūt. Taceo de falsis cōputis. de falsis mensuris et ponderibus. **V**ides fili mi hmōi mathematicas artes fore alienas ab artibus et scientijs pietatis. que ad vitam eternā condu cūt. ad quam te dirigere omnia mea studia tendunt. ❧ ❧